

WERINON

UITGAVE VAN DE

HISTORISCHE KRING • NEDERHORST DEN BERG

NOVEMBER 2004 • NR 55

Historische Kring Nederhorst den Berg

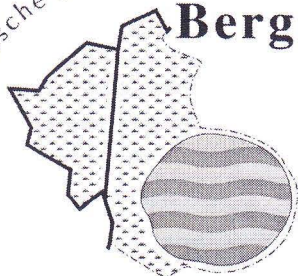
Bestuur	Voorzitter	J.E. Jansen, Dammerweg 15E 1394 GJ NdB, tel. 0294-254152
	Vice-voorzitter	H.J. Veldhuisen, J. van Ruysdaelstraat 1 1394 GH NdB, tel. 0294-253231
	Secretaris	A.M.E. Baar, Torenweg 9 1394 BE NdB, tel. 0294-251804
	Penningmeester	C. Schoordijk - Snoek, Vincent van Goghstraat 6 1394 BE NdB, tel. 0294-253119
	Ledenadministratie	M. Overmars, Turfstekerslaan 4 1394 KZ NdB, tel. 0294-254643
	Leden	J.F.A. Baar, Kerkstraat 6 1394 CX NdB, tel. 0294-254309 R.J. Verkaik, Pieter de Hooghlaan 24 1394 GK NdB, tel. 0294-254317
Redactie		G.J.M. Baar, Zoddeland 26 1394 KR NdB, tel. 0294-254368 T. Griffioen, Kuijepad 6 1394 DA NdB, tel. 0294-254106 J.F.A. Baar, Kerkstraat 6 1394 CX NdB, tel. 0294-254309
Computerassistentie		Theo van der Zee, Voorstraat 25 1394 CT NdB, tel. 0294-254515
Ontwerp omslag		Piet Griffioen
Digitale bewerkingen		A. van der Velden, Jan Steenhof 39 1394 GA NdB, 0294-252018
Lidmaatschap		€ 12,50 per jaar Bankreknr. 32.82.24.138 RABOBANK Nederhorst den Berg
Informatie en documentatie		Donderdagavond van 19.30 tot 21.30 uur Sociaal Cultureel Centrum "SPOT", Blijklaan 1, Nederhorst den Berg
E – mail Internetadres		hkndb@hetnet.nl www.historischekring.nl

ISSN 1389-319X

Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van het bestuur.

Nederhorst den Berg

Historische Kring

november 2004, nummer 55

jaargang 14

opgericht januari 1988

Inhoud

Mededelingen en Berichten		2
Van de kaart	Ruud Verkaik	9
Boek-en-Berg	Jan Baar	11
Komt de nieuwe grens van Wijdemeren bij de polder 'Het Honderd' te lopen of loopt alles in het honderd?	Gerard Baar	15
De geschiedenis van een 17 ^e -eeuws monumentenpand in Nederhorst den Berg	Els N.G. van Damme	17

Foto omslag

Overmeer, circa 1930.

Collectie Ruud Verkaik

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

PROGRAMMA 2004-2005

- **8 en 9 januari 2005:** **OPEN HUIS HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG** met de **EXPOSITIE 'UIT EIGEN HUIS'** in 'SPOT', Blijklaan 1

Sinds een paar maanden heeft de Kring onderdak gevonden in het Sociaal Cultureel Centrum van de Stichting 'Poste Restante' aan de Blijklaan. Bij gelegenheid van de officiële opening door burgemeester Bijl grepen velen al de kans aan om een kijkje te nemen in het nieuwe onderkomen. Maar toen was het geheel nog niet echt ingericht. Nu is de werkruimte helemaal op orde: de computers zijn aangesloten, veel moois is keurig in de vitrines uitgesteld, de archiefkasten zijn opgesteld en gevuld en de kluis gaat regelmatig open en dicht. Al aardig wat leden en niet-leden hebben de weg gevonden naar de HKNdB om er informatie te bekomen of iets aan de verzamelingen toe te voegen of zo maar even rond te kijken. Ongetwijfeld zijn er velen, die nog geen aanleiding hebben kunnen vinden om ook eens een kijkje bij de HKNdB te nemen.

Daarom stellen wij iedereen vrijblijvend in de gelegenheid kennis te maken met de Historische Kring in de nieuwe omgeving van 'SPOT' en wel op:

zaterdag 8 januari 2005 van 13.00 uur tot 17.00 uur
en op
zondag 9 januari van 12.00 tot 17.00 uur

*U kunt dan rustig de werkruimte bekijken en ook genieten van de **EXPOSITIE** van kaarten, luchtfoto's, schilderijen, tekeningen, archivalia, prenten, foto's, boeken, etc., uit het eigen bezit, in de loop der jaren opgebouwd uit schenkingen en giften en van de vele nieuwe aanwinsten, die dan tentoongesteld staan in de grote ruimte van 'SPOT' naast de eigen ruimte.*

*Iedereen is van harte welkom voor deze nieuwe of hernieuwde kennis-making met de **HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG.***

- **Half maart 2005:** Jaarvergadering met lezing.

REGISTER OP 'WERINON'

U leest nu in 'WERINON' 55. Al die 55 nummers bij elkaar bevatten een schat aan informatie, gegevens en afbeeldingen over de geschiedenis van Nederhorst den Berg en omgeving. Niet elke lezer, zelfs niet de lezer vanaf nummer 1 van februari 1991 – en waarschijnlijk zelfs niet enig redactielid van het eerste uur – zal 1/2/3 kunnen vertellen of aanwijzen waar gezochte of gevraagde informatie te vinden is. Vandaar dat het zeer nuttig kan zijn om een register op 'WERINON' samen te stellen. De redactie zelf ziet hier momenteel niet zoveel kans toe, maar waarschijnlijk is er onder de bijna 400 leden wel iemand, die deze taak op zich wil nemen en tot een goed einde kan brengen.

Is uw belangstelling gewekt en wilt u hier meer over weten, dan kunt u contact opnemen met Tineke Griffioen, Kuijperpad 6, 0294-254106.

OUDE WEGEN, HISTORISCHE WANDEL- EN FIETSROUTES EN DIA'S

De oproepen in Werinon 54 hebben succes gehad!

Twee leden van de HKNDb, te weten *Otto Haan* en *Jeanne de Bok*, gaan deelnemen aan het project '**Oude Wegen**' van Tussen Vecht en Eem. Doel is een overzicht te krijgen van de interlokale verbindingen vanaf de Middeleeuwen tot circa 1850. **Mocht U enige informatie over dit onderwerp hebben (oude kaarten, artikelen, prenten, etc.), dan is die hartelijk welkom.**

De heren *Hennie Dubelaar* en *Hans Lubbers* hebben een bijeenkomst van de **Werkgroep 'Wandel- en Fietsgids'** van TVE bijgewoond. Ze gaan mede bekijken of door een combinatie van kaart en tekst een volledig overzicht van de wandel- en fietsmogelijkheden in historische context in het gebied van Tussen Vecht en Eem te realiseren is.

Verder gaat *Bert Hilberts*, door het maken van **dia-opnames**, de diaverzameling van de Historische Kring Nederhorst den Berg actualiseren.

LITERATUUR

Tonko Ufkes – Duiven waren onlosmakelijk verbonden met een erf of tuin.

In: Traditie. Tijdschrift over alledaagse dingen, tradities en rituelen, zomer 2004.

Evert Boeve – Drinkwatervoorziening aan het begin van deze eeuw. De Goog.

In: Historische Kring 'In de Gloriosa', augustus 2004.

J. G. van Rossum du Chattel – De schilder Fredericus Jacobus van Rossum du Chattel (1856 – 1917). 'Ontdekker' van de Vecht.

In: Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap 'Niftarlake' 2003.

Willemien B. de Vries – Het ideale buitenleven aan de oevers van de Vecht in de poëzie van de 18de eeuw.

In: Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap 'Niftarlake' 2003.

H.L. van Velsen – De Nieuwe Hollandse Waterlinie: Fort Werk IV.

In: Historische Kring Bussum, 2004/2.

Martin Heyne – Bussum en het beleg van Naarden 1813-1814.

In: Historische Kring Bussum, 2004/2.

10 Jaar omgevingseducatie in het Gooi 1994 – 2004, 2004/3. TVE.

Saskia de Bodt – Schildersdorpen in Nederland. Laren, Blaricum, Kortenhoef, Spakenburg, e.a..

Bart Sorgdrager – De Kruifabriek van Muiden (1702-2004).

Arie A. Manten – Karel Martel: veroveraar van de Vechtstreek en beschermer van Bonifatius.

In: HK Breukelen 19/2-2004.

Edwin Maas – Kerk te Vreeland. De Gereformeerde kerk aan de Nigtevechtseweg.

In: Erfgoed Utrecht 2004/3.

EXPOSITIES

Nicolaas en Alexandra, het laatste tsarenpaar:

Hermitage, Amsterdam, t/m 13 februari 2005.

Verstilde emotie, beeldhouwkunst uit heden en verleden:

Museum Catharijneconvent, Utrecht, t/m 14 augustus 2005.

De Huizer Haven, 150 jaar & Water:

Huizer Museum, Huizen, t/m 26 februari 2005.

SCHENKINGEN

- Ach Lieve Tijd. Duizend jaar het Gooi en de Gooiers (1993) – W. van Deutekom
- Geschiedenis van het Bergs Gemengd Koor v/h het Nederlands Hervormd Kerkkoor – P. Spee
- Productenkaart Restauratieplan Vecht, 2004 – DWR, Sector Waterbeheer, Hilversum

- Stelling van Amsterdam. De Stelling als verdedigingswerk. Stellingmaand september 2004. Kaart van de Stelling en kaart Fortenfietsroute ANWB – Ron Zeller
- Tekening C.G. Scheltema: Plan consolidatie torenfort Uitermeer 2004 – Stichting Stelling van Amsterdam
- Foto H.S.L./AR-kanaal en kaartje Overmeer/Hoekerpolder – Gerard Baar
- 50 Dia's Nederhorst den Berg e.o. – Thimo Veenman
- Een computer – Solvay, Weesp
- Een archiefkast – Solvay, Weesp
- Archief Schaakvereniging 'De Kasteelridders' – De Kasteelridders
- Embleem van een neergestort vliegtuig in de Horstermeer, 1943 – K. Kostelijk
- Klaas Otjes (1924): Herinneringen uit mijn onderduiktijd in de Horstermeer, 1943 – A. van Zomeren-Strijbis
- 27 Dia's – J. Jansen
- 9 Foto's excursie Fort Rij nauwen – J. Jansen
- Tegeltje 10 Jaar Ponyclub Nederhorst den Berg – B. Voogd
- Blik met noodrantsoenen 'Victoria', WO II – A. Snel- Schenk
- Pakket 'De Brug ... Een eeuw wijzer!' – N.N.
- Luchtfoto Manege 2003 – Manege Laanhoeve

Van Th. Stalenhoef:

- Clubblad Sportclub Nederhorst, Jaargang 1, nummer 1
- Statuten S.C. Nederhorst 4 januari 1979
- Programmaboek laatste Kerkeveiling t.b.v. Rooms Katholieke kerk 27 maart 2004

Van Miep Spee:

- Twee artikelen (kopie) over Paul Lodewijkx
- Entreebewijs Muziekconcert 1924
- Fotoreportage Opening 'De Notenbalk' 1988
- 9 Foto's o.a. Jozefschool en Zorgcentrum De Kuijer
- Alle jaargangen van 'De Brug'

Van J. Baar:

- Dr. L van Egeraat: Het onbekende Nederland. Utrecht/Noord-Holland/Friesland
- Ton Koot: En nu ... Rondom Amsterdam. Toeristische verkenningen (1944)
- Waterkaart van de Hollandsche en Utrechtsche Plassen. Bureau voor Watertoerisme/ANWB (Herzien 1942)
- Kaart Noord-Holland en Friesland. Brusselse Atlas (1573), Christian Sgrote (kopie)
- Erfgoedkaart van het Groene Hart, behorend bij 'Leven met water. De watereconomie van het Groene Hart'

Van J. van Laere:

- Politie Gooi & Vechtstreek Watersportinformatie 1996
- Serie Tijdschriften Tussen Vecht en Eem 1978 – 1990
- Vrienden van de vesting Naarden 1953-1978
- F.H. Grobbe : Van Brants Rus Hofje, Amsterdam
- J.F. Backer: Schaep en Burgh te '-Graveland
- Vrienden van het Gooi, 1996

CURSUSPROGRAMMA 2004/2005

De Stichting Museaal & Historisch Perspectief Noord-Holland heeft weer een uitgebreid cursusaanbod. Hierbij een greep uit de mogelijkheden:

Landbouw- en boerderijgeschiedenis: 5 lessen op zaterdag, februari/maart 2005 – in Purmerend.

Op zoek naar de verdwenen middenstand: 5 lessen op dinsdag, maart 2005 – in Alkmaar.

Oude fotoportretten en genealogie: 2 lessen op zaterdag, maart 2005 – in Haarlem.

Het schrijven van een biografisch portret: 4 lessen op zaterdag, mei 2005 – in Haarlem.

Genealogie: meerdere mogelijkheden.

Wie weet zit er iets tussen voor u.

Verdere inlichtingen: **Jan Baar, Kerkstraat 6, tel. 254309.**

KOPIJ INLEVEREN

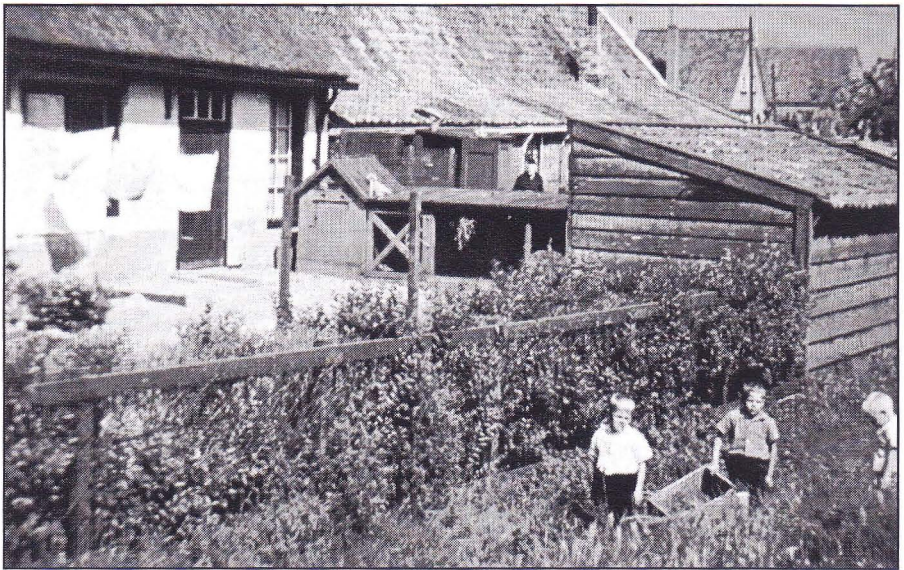
Kopij met bijbehorende foto's, documenten etc., voor het volgend nummer van Werinon graag vóór 15 januari 2005 inleveren bij de redactie.

Van de redactie

In mei 2005 willen we nr. 57 van Werinon wijden aan *'60 jaar bevrijding'*. In ons archief hebben wij een aantal egodocumenten en verhalen over de oorlogsjaren en de bevrijding, die wij willen publiceren in Werinon nr. 57. Er zullen ongetwijfeld inwoners van Nederhorst den Berg zijn die ook herinneringen aan de oorlog, gedwongen tewerkstelling in Duitsland, hongertochten of de bevrijding hebben, die voor publicatie geschikt zijn. Als u uw verhaal ook wel zou willen vertellen laat ons dit dan **vóór half maart 2005** weten dan kunnen wij daar de nodige aandacht aan besteden en eventueel in Werinon nr. 57 plaatsen.

WIE WEET WIE

Deze foto is een afdruk van een glasnegatief uit 1937. Het beeld is genomen aan de achterzijde van de huisjes aan het begin van de Meerlaan. Op de achtergrond is duidelijk het huis van de familie Bernard Venneman te zien en daarnaast de nog niet verbouwde melkfabriek 'Hofstede Rundervreugd'.

Als u weet wie deze kinderen aan de kant van de Tocht zijn, horen wij dat graag. **Ruud Verkaik** is benieuwd naar uw reactie (tel. 254317).

De vorige oproep bracht veel reacties teweeg, vele namen zijn gevallen, maar zelfs een rondgang door het dorp langs oudere Bergers heeft ons niet echt verder gebracht. We houden ons alsnog aanbevolen.

Dank voor alle reacties.

FORT HINDERDAM HEROVERD EN KASTEEL NEDERHORST BELEGERD, “OPEN MONUMENTENDAG 2004”

Zaterdag 11 september was uitgeroepen tot Open Monumenten Dag (OMD) 2004 met als thema ‘Merck toch hoe sterck’. Onder auspiciën van de gemeente Wijdemeren werd hier volop aandacht aan besteed. De drie forten binnen de grenzen van de gemeente waren op die dag te bezichtigen en de twee kastelen openden hun hekken.

Zeer bijzonder was de openstelling van Fort Hinderdam. Jarenlang was dit forteiland niet toegankelijk vanwege de moeilijke bereikbaarheid en de kwetsbaarheid. De vleermuizen en zomerklokjes en hun consorten kregen de volledige vrijheid om het eeuwenoude verdedigingswerk te veroveren. Maar op 11 september moest de natuur weer even wijken voor zowat 120 nieuwsgierige fortveroveraars. Dankzij de medewerking én deskundige stuurmanskunst van Henri Bos van Jachtwerf Bos verliepen de overtochten met de fluisterboot zonder problemen. René Ros van de Fortenstichting vertelde bloemrijk over de historie van fort en eiland en de liefhebbers konden ook nog een resumé van de geschiedenis van Fort Hinderdam van de heer Joesse mee naar huis nemen.

Veertien dagen later konden nog eens ruim 100 belangstellenden, die op 11 september de boot gemist hadden, overgezet en rondgeleid worden in het kader van de Stellingmaand, dankzij de liefhebbers van De Stelling van Amsterdam en het Historisch Maatschap van Ron Zeller.

Al met al een geweldig evenement. Vele Bergers konden eindelijk een stukje Nederhorst den Berg betreden, dat zij jarenlang, soms een leven lang, alleen maar uit de verte bewonderd hadden. Ook van heinde en verre wisten ‘fortofielen’ de Hinderdam te vinden. De HKNDb was de hele dag aanwezig voor ontvangst en informatie.

De rust is nu weer teruggekeerd op het eiland. De natuur mag proberen het fort verder te veroveren.

Een tweede bijzonderheid van deze OMD was, dat tuin en park van kasteel ‘Nederhorst’ voor het publiek opengesteld waren. Het prachtige hek aan de Slotlaan, dat vanaf 10 uur wagenwijd openstond, maakte duidelijk, dat iedereen hartelijk welkom was. Op het terrein rond het kasteel was de

nodige informatie te bekomen en de liefhebbers konden een kleine beschreven rondwandeling maken door de oude dorpskern van Den Berg rond heuvel en kasteel.

De HKNdB was de hele dag vertegenwoordigd om de bezoekers van dienst te zijn. Liefst 350 'kasteelridders' maakten van deze door de 'Harmine Wolters Stichting' geboden gelegenheid gebruik en belegerden op ordelijke wijze de kasteelterreinen. Dat dit initiatief hogelijk werd gewaardeerd moge duidelijk zijn.

De Gemeente Wijdmeren, organisator en coördinator van deze OMD, had ook nog gezorgd voor een fietstocht, met de nodige informatie over de Nieuwe Hollandse Waterlinie, langs de drie forten en twee kastelen binnen de gemeentegrenzen, zodat meerdere sportievelingen na een mooie rit door de omgeving bij de twee Bergse monumenten langskwamen.

Al met al kan deze eerste OMD als zeer geslaagd beschouwd worden.

VAN DE KAART (foto op de omslag)

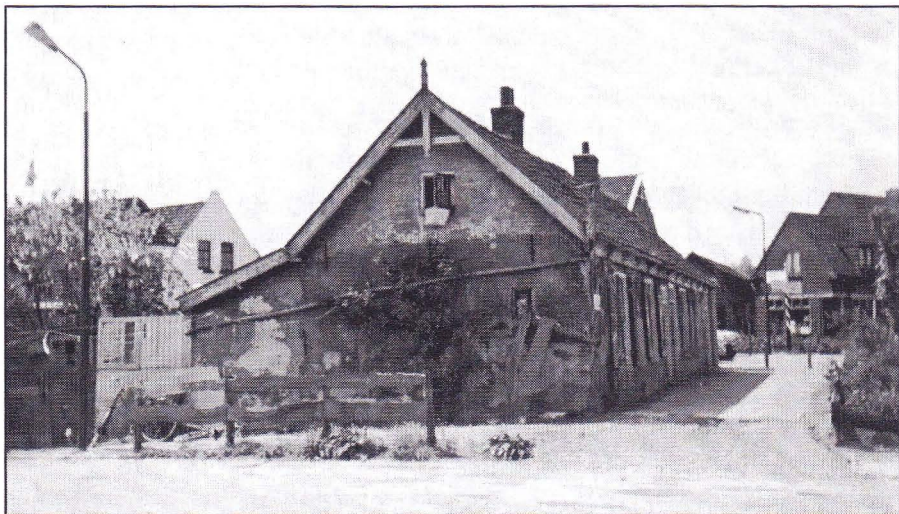
Ruud Verkaik

Overmeer circa 1930.

Op deze fotokaart van Overmeer is alleen het pand links met de mooie daklijst nog herkenbaar. Bij de latere vernieuwing van het dak is het overstek met de sierlijst achterwege gelaten.

Het beeld toont een stukje Overmeer in de jaren dertig van de twintigste eeuw. We staan op de Vreelandseweg, rechts kunnen we de Middenweg op, in die tijd Nieuweweg geheten en nu Meerhoekweg. Hier houdt ook de bestrating op, de Vreelandseweg was nog onverhard. Op het ANWB-bord, dat hier in 1926 geplaatst werd, staat de richting Vreeland-Loenen en Utrecht alléén aangegeven voor fietsers en paard-en-wagens, maar niet voor auto's. Kwam dit door de toestand van de weg langs de Vecht of was het vanwege het bruggetje, dat over het Boezemkanaal lag in de Vreelandseweg?

Voorbij het witte pand –de winkel van De Jong in die dagen– ging je rechtsaf de Meerlaan op, die uitkwam op de kade van de Horstermeerpolder (bij Manege ‘Laanhoeve’).

Woningen aan de Meerlaan (tussen Overmeerseweg en Lijsterlaan), afgebroken in 1967. Collectie Ruud Verkaik.

De enige bebouwing langs de Meerlaan bestond uit een paar huisjes achter de winkel, die in 1967 afgebroken zijn, de melkfabriek van de Gebroeders Venneman en nog een paar woningen/boerderijen. Linksaf gaan we de Overmeerseweg op, richting Den Berg.

Dit ‘centrum’ van Overmeer is in de loop der tijden nogal veranderd.

Waar aan de rechterzijde de huizen staan is nu het parkeerterrein, het schuurtje links is afgebroken en de bovengrondse stroomleidingen zijn ook verdwenen. Door de aanleg van de Randweg is dit kruispunt, dat in de zestiger/zeventiger jaren van de vorige eeuw een druk punt was, een stuk rustiger geworden.

Ook het ANWB-bord is verdwenen. De moderne variant hiervan staat nu bij de Randweg.

BOEK-EN-BERG

Jan Baar

Een bos van masten in de Horstermeer.

A. L. Broer – *Het land van Gooi en Eem. Regio-Reeks. Deel V, z.j.*
(ca. 1970).

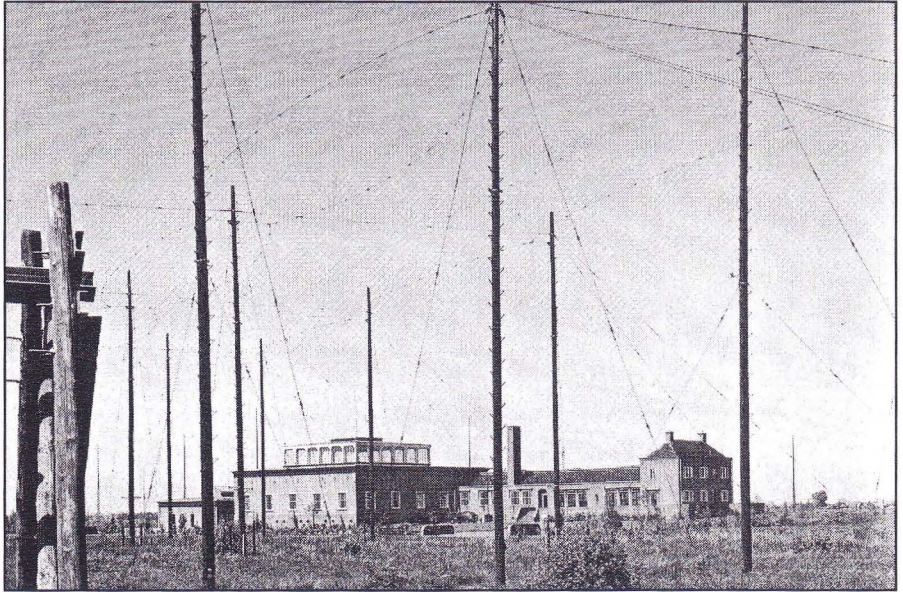
In 1948 bestaat de Radioverkeersdienst van de PTT 25 jaar. Al lange tijd is bekend, dat het ontvangstation NORA (NOordwijk RADio) in de duinen bij Noordwijk niet gehandhaafd kan worden. De nieuw ontwikkelde ruit-antennes voor het opvangen van zwakke radiosignalen blijken alleen goed te werken op een sterk waterhoudende bodem en in een vlak terrein. In de Horstermeer vindt de PTT een gebied met de gewenste ontvangeigenschappen. Bijkomend voordeel is, dat de grond al in handen is van de Staatsdomeinen. Ook is de grond in die hoek van de polder tamelijk onvruchtbaar en moeilijk te bewerken. Een sanerings- en herontginningsplan, gedeeltelijk uitgevoerd vòòr en tijdens de oorlog, was groten-deels mislukt.

Op 14 december 1950 opent de burgemeester van Nederhorst den Berg, Baron van Harinxma thoe Slooten, het Radio-ontvangstation. Via een ingewikkeld communicatiesysteem lijkt de hele wereld met elkaar verbonden. De NERA is onderdeel van dit systeem. Telegrammen, beurs- en persberichten en verder alle informatie, die niet per kabel beschikbaar is, komt in de jaren vijftig via radioverbindingen terecht bij de NERA, in die jaren het modernste radiostation van Europa. In een wijde kring rond het NERAgebouw van architect Röntgen staan op een terrein van 150 ha de 140 antennemasten, waaraan de antennes worden opgehangen.

Vanaf 1951 verrijzen er enige grote radiotelescopen, die o.a. gebruikt worden voor zonneonderzoek. Ook de Radiocontroledienst gaat vanuit de Horstermeer opereren.

'Een horreur van palen. Zo zou men het ook en beter kunnen noemen, het mastenbos in de Horstermeer. Men ziet het achter Kortenhoef en langs het Hilversums kanaal en verder helaas van grote afstand al, zeer duidelijk zich aftekenend tegen de lucht en het heeft sinds 1951 het ruime aspect over de wijde moeraslanden en wateren ten zeerste bedorven. Een stuk palenpest zoals ons ruime, kwetsbare land er vele bezit.

Wat is dat voor een woud van hoge palen? Het ontvangstation van de P.T.T. voor het commerciële radioverkeer is sinds het begin der vijftiger jaren hier in de Horstermeer gevestigd. 'Nora' heette het oorspronkelijk en het was in Noordwijkerhout te vinden. Het gebouw midden in dit uitgestrekte woud van dode palen, waarin de uit alle delen van de wereld opgevangen telegrammen en telefoongesprekken kunnen worden

Visgraatantennes uit de jaren vijftig (1950) op houten masten op het terrein van de NERA. (Foto uit NERA '50 jaar').

opgevangen en geëxpedieerd naar de centrale in Amsterdam, is ontworpen door de Rijksgebouwendienst en geldt met zijn inrichting als een unieke technische prestatie. De kortegolfontvangst kwam in de Noordwijkse duinen niet tot haar recht. Tot verdriet van ons Gooilanders werd het gewenste vlakke waterrijke gebied in de (op zichzelf qua landschap onbetekenende) drooggelegde en saai en sfeerloos bebouwde Horstermeer gevonden. Er staan een 150tal antennemasten rondom het gebouw, in hoogte variërend van vijftien tot veertig meter. De antennes die door de masten gedragen worden zijn gerichte antennes, na zorgvuldige berekeningen en proefnemingen zo opgesteld dat elke antenne een bepaald deel van de wereld of een bepaald land ontvangt.

Nogmaals: een uitzonderlijk respectabele technische en in menig opzicht natuurlijk nuttige en zegenrijke prestatie, maar voor het natuurschoon, waarin de ruimtewerking van zulk een eminente betekenis is een horreur!’

Niet iedereen was dus onder de indruk van de duidelijk aanwezige tekenen van de technische prestaties in de polder. Als het woord ‘horizonvervuiling’ al bestaan had, had de schrijver het ongetwijfeld voor deze situatie gebruikt.

Radioweg, Horstermeer bij de boerderij van Stoker met gezicht op de NERA, 1964.

De gemeente Nederhorst den Berg gaf wel alle medewerking aan de PTT en bood zelfs aan een woonwijk in de Horstermeer te ontwikkelen voor het personeel. Daar het overgrote deel van het personeel liever in Bussum wilde wonen, ging dit plan niet door.

Door het in gebruik nemen van een transatlantische telefoonkabel (1956) en de lancering van de eerste communicatiesatelliet (1958) wordt het duidelijk, dat de NERA aan betekenis gaat verliezen. Geleidelijk verdwijnen diensten en tenslotte krijgt de Radiocontroledienst het beheer over de NERA (1979). Anno 2004 is de Rijksdienst voor Radiocommunicatie van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Telecommunicatie en Post er nog steeds gevestigd.

Ten gevolge van de nieuwe ontwikkelingen verdween 'het mastenbos' en kreeg de 'ruimtewerking' in de polder een nieuwe kans. Een deel van het terrein is nu in gebruik als 'plas-dras'-proefgebied in verband met de toekomstplannen voor de Horstermeer, een ander deel ligt braak of half-braak. Plannen voor nieuwe 'horizonvervuiling' in de vorm van windmolens zijn nog niet gesignaleerd.

In een volgend hoofdstukje besteedt de schrijver ook nog aandacht aan *'enige huisjes (in de Kerkstraat), die voor het dorpsbeeld mede van belang mogen worden geacht'*, aan kasteel Nederhorst, *'met mooie hekken ... smeedwerk, zoals het aan de Vecht veel is te vinden uit het begin van de achttiende eeuw, de tijd van barok en roccoco'*, aan de *'hoog op een heuvel gelegen Hervormde kerk, laat 16de eeuws, uitwendig geheel van tufsteen opgetrokken'* en aan het Ankeveensepad, *'een prachtig pad, zeer smal en alleen toegankelijk voor fietsers ... langs een schilderachtig buurtje met visfuiken aan de rand en een hoge gerestaureerde molen ... een langgerekt zich steeds uitbreidend dorp, vooral langs het water gebouw ... Nederhorst den Berg in het Vechtland.*

Meer weten?

A. de Beer – NERA, het radio-ontvangststation. In: TVE 'Nederhorst den Berg', 1993/2.

J. Krol – De geschiedenis van Nederhorst den Berg (1949).

Hoofdstuk II d: Radio-ontvangststation Horstermeer.

Rijksdienst voor Radiocommunicatie – NERA, 50 jaar (2000).

E.J.Rinsma/J.Snel – De Horstermeer 100 jaar droog (1982).

KOMT DE NIEUWE GRENS VAN WIJDEMEREN BIJ DE POLDER 'HET HONDERD' TE LOPEN OF LOOPT ALLES IN HET HONDERD?

Gerard Baar

Na de totstandkoming van Wijdemeren, waarvan het enige natuurlijke meer -de Horstermeer- niet onder water staat, hoewel Rijkswaterstaat het wel graag zou willen, moet er als de uitbreiding met Loenen een feit gaat worden, weer een nieuwe gemeentenaam komen.

Wijdemeren gaat hand in hand met Loenen de wijde wereld in. Als het lukt pakken we er een deel van de Vecht bij tot boerderij 'de Vliegende Kraai' (bij de sluis 'het Oude Erf' halverwege Nieuwersluis en Breukelen) en een groot stuk van het Amsterdam-Rijnkanaal (ca 110 ha). Dan kunnen we proberen het station van Nieuwersluis te herbouwen om er, op grond van oude rechten de H.S.L. te laten stoppen. Zelfs een stuk snelweg komt binnen ons gebied te liggen. Elektronische tolheffing behoort tot de mogelijkheden als remplaçant voor de verlorengedane tol bij de Zuwe (tussen Vreeland en Kortenhoef).

Ineens maken we deel uit van een 11.000 ha grote, nieuwe plattelandsprovincie aan de rand van drie stedelijke gebieden: Utrecht, 't Gooi en Amsterdam. Vondel had zo'n park graag bij elkaar gedicht. Weliswaar ligt het gebied vol met wegen die voorheen gebruikte slingerpaden overbodig maken, maar desondanks is deze regio tussen de TV-toren van Hilversum en de Rembrandttoren van Amsterdam vol ruimte.

In 1948 voeren op het uitgegraven tracé van de A2 rondvaartboten met belangstellenden over het onderwater staande wegbed van de snelweg Amsterdam-Utrecht in aanleg, om de aanstaande gebruikers een idee te geven van deze nieuwe Randstedelijke verbindingsweg.

Voordat de vaartochten over de A2 plaatsvonden, denk ik dat men in Nederhorst den Berg al met het sparen voor een auto begonnen was, omdat wij al een idee hadden hoe een verkorte weg, in ons geval naar Weesp, zou worden. De Spiegelweg werd steen voor steen aangelegd.

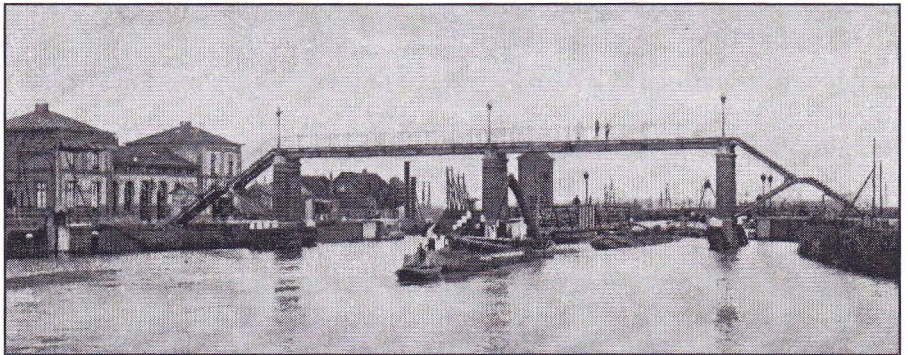
Na verkoeling gezocht te hebben in de Spiegelplas, bij de uit de oorlog overgebleven duinen aan de Kees Jan Toonenkade (het Ballastdepot) liepen wij kinderen, in de hete zomer van 1948, over het vers gestorte zand van de Spiegelweg. Avontuur op een hete zomerdag, zou je het kunnen noemen. Op die leeftijd maakte je al gebruik van connecties, aarzelend stonden we halverwege

te delibereren voor de gebrekkige rood-witte afzetting of we wel of niet verder mochten. Maar gelukkig waren de kinderen van wegenbouwer Hendrikse erbij, die trots vertelden dat hun vader die stenen daar had gelegd en dat wij, een half regiment dorpskinderen met handdoek en zonder water of voedsel, de rest van de oversteek konden wagen. Niemand bleef achter want de zuchtende en steunende minder sportievelingen werden of opgewacht of opgehaald door de sterkeren. Na het koppen tellen ging de voettocht verder huiswaarts. Ongetwijfeld liepen er dorpertjes mee die later geld voor een terreinwagen kregen. De langzaamste lopers misschien, achterstand wordt voorsprong.

Lopen naar de grens is haast niet meer te doen in zo'n groot landschapspark. Het nieuwe gebied zou best Werinon genoemd kunnen worden omdat onomstotelijk vaststaat dat Werinon/Den Berg voor de ontwikkeling van de noordelijke Vechtstreek van groot belang is geweest. Stapje voor stapje, dik 1100 jaar geleden is het begonnen.

De polder 'Het Honderd' ligt achter de fly-over bij de Nieuwe Wetering te Nieuwersluis aan de andere kant van het Amsterdam-Rijnkanaal, van onze kant gezien.

Als ik goed ben ingelicht, is er nog één boerderij van 40 ha over. De rest van het gebied is opgeslokt door nieuwe zaken. Er varen boten, treinen glijden over de rails en de snelweg is geen seconde zonder autogeluiden. Het moderne leven gaat over de oudste ontginningen van de nieuwe gemeente.

*Station Nieuwersluis, 1911. "De Doude van Troostwijk voetgangersbrug".
Als de draaibrug open was moest Doude van Troostwijk tóch de trein kunnen halen
en iedere trein moest daar zelfs stoppen, zó had hij dat bedongen bij de spoorwegen.
Foto: Collectie W. Mooy, Loenen aan de Vecht.*

DE GESCHIEDENIS VAN EEN 17^E-EEUWS MONUMENTENPAND IN NEDERHORST DEN BERG

Els N.G. van Damme

Inleiding

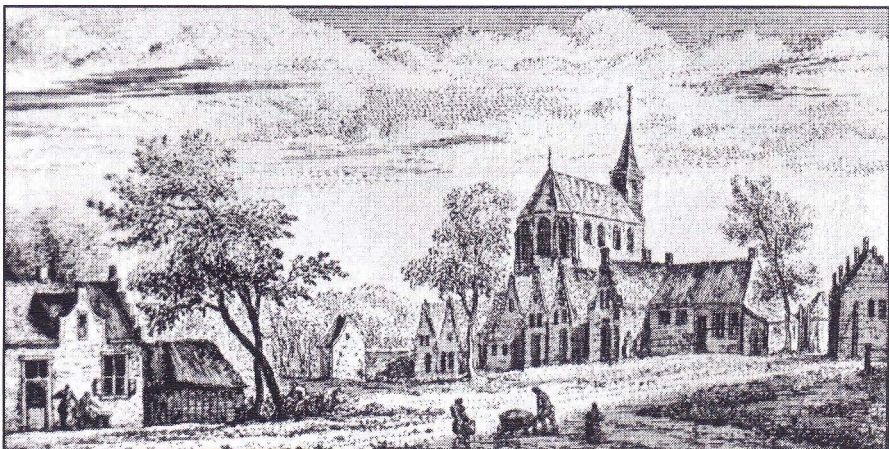
Het centrum van Nederhorst den Berg wordt gesierd door enkele zeer oude huizen, met een belangwekkende geschiedenis. Onder de Willibrordkerk in de Kerkstraat staan huizen uit 1656 en 1662, enkele meer monumentale huizen bevinden zich langs de Voorstraat. Dit keer richten wij onze aandacht op Voorstraat 11 (afb. 1).

Afb.1. Voorstraat 11, anno 1997 (foto HKNdB).

Er zijn aanwijzingen uit de bouwgeschiedenis dat dit huis zeker één der oudste nog bestaande panden van Nederhorst den Berg is, hoewel de gevel door bepleistering daarover geen uitsluitsel geeft.

Het is altijd moeilijk om in de archieven het tijdstip van de bouw van een huis te vinden. Oude archieven geven alleen maar informatie over de overdracht van onroerend goed en niet over de bouw. We zullen echter inzichtelijk maken wanneer dit huis aan de Voorstraat ongeveer ontstaan kan zijn en door wie het mogelijkerwijs gebouwd is.

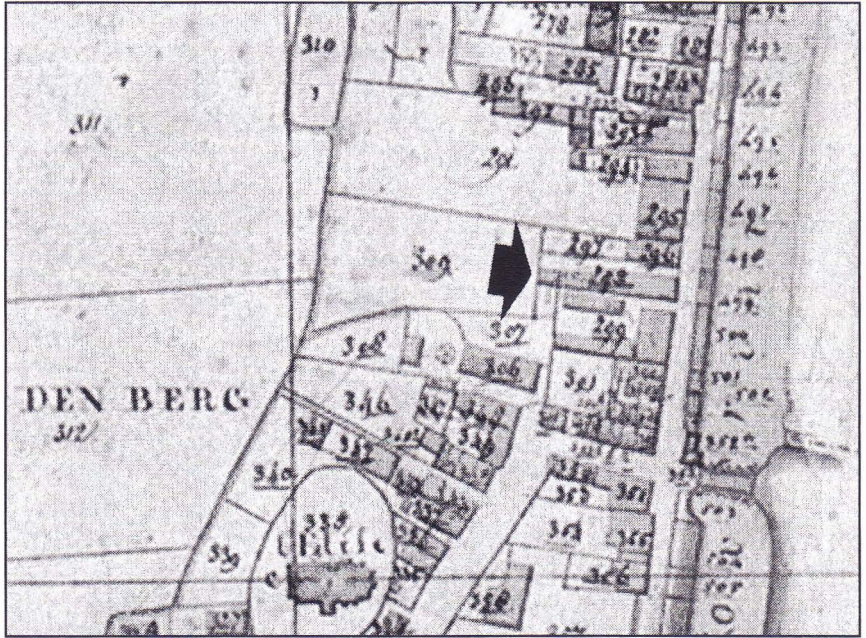
*Afb.2. Het aanzien van Nederhorst den Berg voordat de Reevaart was gegraven.
Kopergravure van Abraham Rademaker 1631.*

Om te achterhalen wanneer de bouw ongeveer plaatsgevonden kan hebben, moeten wij ons eerst realiseren hoe het dorpsaanzicht was, vóórdat de Reevaart gegraven werd. Een bebouwing, zoals nu langs de Reevaart aanwezig, was er niet. Op afbeelding 2 kijken wij aan tegen de huizen die toen aan de (huidige) Kerkstraat stonden. Men kan zich heel goed voorstellen dat na het graven van de vaart, die diende om de behoorlijk intensieve scheepvaart de lange omweg langs Nigtevecht te besparen, er al spoedig bouwactiviteiten zijn begonnen langs de nieuwe vaart. De scheepvaart werd toen voor ons dorp immers een belangrijk contact met de buitenwereld. Het graafwerk voor de Reevaart vond plaats van 1629-1631. Dus vanaf 1631 kan de eerste bebouwing langs de vaart worden verwacht en wij moeten dus vaststellen dat het huis van na die datum is.

Enkele mensen die mogelijk bij het graven van de vaart hebben staan kijken, treffen we als eerste bewoners aan. En het waren zeer zeker niet de armste inwoners van het dorp die zich daar een woning wensten en konden permitteren. Opvallend is, dat de gegoede bevolking in die tijd behoorde tot de wat wij nu de middenstand noemen. Zij hadden een ambacht en een bedrijf. En zo zien wij verschijnen een metselaar, een timmerman, een smid en, heel verrassend, verschillende beschuitbakkers: Evertsen, Keman, Claes Droge en Cossen. Zoals wij hierna zullen zien, kunnen wij één van hen, **Jan Claes Droge**, als de bouwer beschouwen van het huis waarover het hier gaat.

Zij waren niet de eerste bakkers in het dorp. Al eerder was er bakker Jan Dircks, overleden in 1629. Diens vader Dirk Tijmsenz, was ook bakker en wel aan de Hinderdam. Het lijkt er sterk op dat het bakkersbedrijf lucratief was en nauwkeurig binnen de familie werd gehouden, om verlies van expertise te vermijden en bezit te concentreren. Dit gebeurde niet zelden bij families die over enig bezit beschikten en net zoals in adellijke families werd dit bewerkstelligd door het sluiten van onderlinge huwelijken. Zo zien wij dat Jan Claesz Droge getrouwd was met Femmetje Dircks. Was zij een dochter van Jan Dircks? We zullen het nooit zeker weten, want de doopboeken beginnen pas in 1639 en deze relaties liggen dus buiten ons gezichtsveld. Nog aardiger, Annitje Dircks was de vrouw van de beschuitbakker Lauwerens Claesz Keman en ene Stijntje Dircks was getrouwd met Hermen Hermensz Nadorp, ook bakker aan de Hinderdam. En verder, Grietje Claesz Keman -zuster van Lauwerens- huwde Evert Evertsen. Deze families zagen wel "brood" in de nieuwe vaart.

Opmerkelijk is dat er in een klein dorp zo veel *beschuit*bakkers waren. Kennelijk was er veel vraag naar beschuit. Dit had overigens een andere kwaliteit dan de beschuit zoals we dat tegenwoordig kennen. Men kende toen de scheepsbeschuit die in de Gouden Eeuw door zeevaarders werd meegenomen op hun verre reizen. Het was smakeloos en hard, omdat er geen ei, suiker, zout of gist aan te pas kwam. Misschien was dat wel de oorsprong van de naam Jan Claes Droge, die ook wel Jan Claes Bisquit werd genoemd. Het grote voordeel van deze droge beschuit was, dat het niet bedierf. Het is zeer wel mogelijk dat de Bergse beschuit ook gekocht werd door de langsvarende schippers. Overigens is het waarschijnlijk dat de beschuitbakkers ook brood baken, in elk geval in later jaren gebeurde dat. Voor brood moest de oven heter zijn en men bakte dus eerst brood vóórdát de beschuit aan de beurt kwam.

Afb.3. Minuutplan van een deel van Nederhorst den Berg uit 1818.
(www.dewoonomgeving.nl).

Curieus is dat het huis waarop ons onderzoek zich richt, niet in de rooilijn staat. Zou het misschien al van vóór de Reevaart-periode zijn? Uit de dakconstructie, waarin de krommers en balken genummerd zijn aangebracht, blijkt echter dat enkele nummers afwezig zijn en dat het voorste deel van het huis verdwenen is (gegeven H. N. Karsemeijer). Omstreeks 1843 is, zoals later nog zal blijken, (een deel van) het huis, als gevolg van brand, afgebroken. Op de eerste schets van een plattegrond van het dorp, het zogenaamde minuutplan uit 1818 (afb. 3) zien wij het huis (bij de pijl) nog in de rooilijn staan; toen was dit onheil nog niet geschied. Deze studie van de bewoningsgeschiedenis van dit huis geeft duidelijkheid over het ontstaan.

Geschiedenis van eigenaars en bewoners van Voorstraat 11

De beschootbakkers

De eerste maal dat dit perceel in de annalen genoemd wordt, is in juli 1657.¹ De huizen langs de Reevaart zijn al ongeveer 25 jaar oud en er worden er hier en daar al weer verkocht. In 1657 vindt dan voor schout en

schepenen de verkoop plaats van een *afgebrand* huis met een erf, gelegen op de plek waar nu het huis Voorstraat 11 staat. Het terrein werd in waarde geschat op f 500,-.² **Jan Claesz Droge(n)**, ook wel Jan Claesz Bisquit genoemd (de namen van achtereenvolgende eigenaren zijn vetgedrukt), kocht het van Evert Evertsen, zijn zwager. Beide waren beschuitbakkers en Evert was ook enige tijd molenaar. Evert was sedert 1653 weduwnaar van Grietje Claes Keman, een dochter van Claes Lauwerens Keman, die ook beschuitbakker was. Evert en Grietje hadden drie kinderen gekregen, maar die waren allen kort na de geboorte overleden en bij de geboorte van de laatste stierf ook de moeder, op jonge leeftijd. Vrouw dood, geen kinderen en een verbrand huis. Verbrand door een ongeluk met de ovens? Wij zullen het niet weten. Het lijkt er wel op dat Evert nu met zijn vak ophield, want hij was overgegaan tot de aankoop van henneptuinen die achter de toenmalige bewoning lagen.³

Hennep wordt al eeuwen gebruikt, maar in de 17^e eeuw, toen er nog geen motorvaart maar alleen nog zeilvaart bestond, was er voor de scheepvaart veel hennep nodig. Zeilen, touwwerk, netten en zelfs kleding voor varensgezellen werd van hennep vervaardigd. Per schip was voor de zeilen en touwen tussen de 50 en 100 ton hennep nodig en per ha kon zo'n 50-60 ton geoogst worden. Er was dus veel vraag naar hennep. Hennep was (en is) een belangwekkend product. Het levert ook nog hennepolie voor smering én voor cholesterolarme voedselbereiding, is als plant met lange wortels een goede grondverbeteraar en is zeer resistent tegen allerlei ziekten. De vezel zou ook nu nog goed gebruikt kunnen worden, ware het niet dat de stof marihuana, ook een henneproduct, roet in het eten gooit, reden waarom de teelt van hennep nu verboden is.

Jan Claesz heeft ter plaatse omstreeks 1658, waarschijnlijk met gebruikmaking van nog bestaande elementen, een nieuw huis gebouwd, want de volgende maal dat wij dit perceel met een "nieuw gebouwd" huis in de archieven tegenkomen is in 1685. Femmetje Dircks was toen weduwe van Jan Claesz Droge (begraven 17-11-1679). Hij was met haar getrouwd in 1660, nadat zijn eerste vrouw Lijsbet was gestorven. Femmetje kwam na de dood van haar man voor schout en schepenen om de erfenis te regelen. Haar schoonzoon, Anthony Cornelisz, getrouwd met haar dochter Lijsbet Jans, kwam bij de overdracht met haar mee, om de nog onmondige jongere zonen, die mede erfgenamen waren, te vertegenwoordigen. Anthony wist

waarschijnlijk relatief veel van rechtszaken, want hij was koster, schoolmeester en voorzanger van Nederhorst (deze beroepen werden meestal door één persoon uitgeoefend). Hij kon heel goed en heel mooi schrijven. Het is helemaal niet zeker dat Femmetje zelf het huis bewoonde, want de familie bezat nog een ander pand genaamd “*de Stolp*”, gelegen vóór de brug, aan de overkant van de Reevaart, dat in 1670 als onderpand werd gesteld bij een financiële transactie en waarin vermeld werd dat de familie erin woonde.⁴ Het is daarom ook niet duidelijk of er in Voorstraat 11 ooit beschuit gebakken werd.

Femmetje Dircks stierf in 1693. Haar drie zonen en één dochter verkochten het huis Voorstraat 11 in 1694 aan Jan Claesz van den Bogaert.⁵ Ernaast (ten zuiden) lag het eigendom van Jan Graskaas, de oudst bekende secretaris van Nederhorst, dit was het Rechthuis. Ten noorden werd het verkochte huis begrensd door een eigendom van de familie Cossen, ook beschuitbakkers.⁶ Dat was dus het nu nog bestaande huis nr. 13.

De schepenfamilies van den Bogaert, Visscher en Schottelink

Jan Claesz van den Bogaert, eigenaar vanaf 1694, behoorde tot de notabelen van Nederhorst den Berg, hij was vele jaren schepen van Nederhorst en ouderling in de kerk. Verschillende leden van zijn familie bezetten over een lange periode centrale posities in het dorpsbestel. Zijn beroep wordt niet uitdrukkelijk genoemd, maar aangezien hij rood- en geelkoperen doofpotten bezat, die in de houtskoolstokerij gebruikt werden⁷, verdiende hij zijn geld waarschijnlijk met handel in turf en houtskool en was hij mogelijk veenbaas. Hij was goed ontwikkeld, kon goed en vaardig schrijven en had een krachtig handschrift. Wij weten niet wanneer hij geboren is en of dat wel in Nederhorst den Berg was. Ook zijn vrouw Marretje Meijerts is onvindbaar in de doopboeken. Zij bouwden hier wel tussen 1682 en 1693 een gezin van zes kinderen op. Op 24-3-1724 werd Jan begraven in de Willibrordkerk. Gezien de verdere geschiedenis moeten wij aannemen dat toen het huis geërfd is door zijn dochter Cornelia.

Jan Claes van den Bogaert had het huis dus gekocht in 1694. Het zou tot 1838 door vererving in dezelfde familie blijven. In 1751⁸ blijken **Jan Willem Visscher** en Cornelia van den Bogaert er te wonen. Cornelia was dus een dochter van Jan Claesz van den Bogaert. Toen haar vader gestorven was, volgde haar broer, Claes Jansz van den Bogaert, hem op als schepen

van het dorp. Hij woonde van 1708-1723 in wat heden bakkerij van der Linden en fietsenhandel Kroon (respectievelijk Voorstraat 4 en 5) op de hoek van de Brugstraat is geworden.⁶ Ook Jan Willem Visscher behoorde tot de elite van het dorp. Hij was jarenlang schepen en trad in veel belangrijke zaken betreffende de dorps- en de kerkelijke organisatie op de voorgrond. Zijn beroep is niet duidelijk; zijn handschrift duidt erop, dat hij een iets minder ervaren schrijver was dan Jan van den Bogaert bleek te zijn. Waar Jan Willem Visscher vandaan kwam is onduidelijk. Hij werd in 1735 aangenomen als lid van de gereformeerde kerk en was toen kort tevoren getrouwd met Cornelia (18-7-1734). Als hij ongeveer even oud was als zijn vrouw, moet hij toen al zo'n 40-45 jaar geweest zijn. Zijn geboortedatum is evenwel niet aangetroffen, ook niet die van andere leden van de familie Visscher. Misschien ook heeft zijn geboorte-inschrijving niet plaatsgevonden, want dat zou gebeurd moeten zijn door dominee Poeraet en die was daarin uitermate onzorgvuldig.⁹

In 1751 vond er een schatting van de waarde van het huis plaats door de belastingambtenaar, omdat Cornelia op 16 oktober 1751 was overleden en was begraven in de kerk (grafnummer 28). Zij bezat de helft van het huis (voor de belastingen geschat op f 500,-), want het echtpaar was in gemeenschap van goederen getrouwd. Behalve dit huis bezaten zij veel grond en nog verschillende huizen op het dorp, waaronder "De Zandkuijl", gelegen ten noorden van het kerkhof, op de hoek van de Kerkstraat en het Kuijerp pad, ook een groot en vrij aanzienlijk huis, dat later steeds in handen van vooraanstaande burgers was.

Uit de beschrijving van hun huis aan de Voorstraat volgt, dat bij het huis een erf, een tuin en een boomgaard hoorde. Ten noorden (het huidige Voorstraat 13) woonde nu Pieter Meester. Hij hing de rooms-katholieke godsdienst aan en deed waarschijnlijk om die reden weinig van zich horen in het dorp. Hij was meer gericht op de rooms-katholieke statie in Ankeveen. Officiële functies kon hij in Nederhorst waarschijnlijk niet uitoefenen, want men moest in die tijd tot de openbaar erkende gereformeerde kerk behoren om daartoe te worden uitgenodigd. Hij was veenbaas. Ten zuiden grensde het huis aan het toenmalige gerechtshuis (afb. 4), eerder dus eigendom van secretaris Graskaas, nu toebehorend aan de Heer van Nederhorst, Godard baron van Tuyll van Serooskerken. Deze bezat ook de ambachtsheerlijke rechten op veel grond, zodat bijna alle eigenaars van huizen langs de Reevaart jaarlijks een bepaald bedrag aan erflasten (een

canon) aan hem moesten betalen. De canon van het hier beschreven huis bedroeg per jaar f 3,- en 4 stuivers.

Afb.4. Het voormalige Rechthuis, ca 1930. (Het pand met fronton (foto HKNdB)).

De positie van het huis, gelegen naast het gerechthuis en bewoond door een schepen maakt dat het als een huis “op stand” beschouwd werd. Eén maand (!) na de dood van Cornelia hertrouwdde Jan Willem Visscher met Maria ten Hove uit Utrecht (25-11-1751). Zij kregen twee kinderen,

Hendrik en Jacob, waarvan de jongste spoedig overleed. Van Maria ten Hove weten wij dat zij zo'n lange vrouw was dat zij na haar dood een extra lange kist behoefde, die men niet goed in het graf kon plaatsen. Verder was zij een welgestelde vrouw, die veel bezittingen in het huwelijk inbracht. Zij bepaalde in haar testament¹⁰ dat haar ouders en haar grootmoeder, die kennelijk nog leefde, hun legitieme portie zouden krijgen. Er was een neef van Jan Willem Visser (gelijknamig) bij hen in huis, die de wollen en linnen kleren van haar man zou krijgen en zijn goud en zilver.

Hun huwelijk heeft niet lang geduurd, want ruim drie jaar erna (30-1-1755) stierf Jan Willem Visscher. Al weer spoedig (6-7-1755) voltrok zich een nieuw huwelijk tussen Maria ten Hove en **Jan Schottelink**, die dientengevolge in dit huis zijn intrek nam en een welgestelde vrouw kreeg. Uit de huwelijksvoorwaarden¹¹ blijkt ook weer dat zij het merendeel van de bezittingen inbracht, waaronder het huis met de inboedel en nog een grote boerderij met veel land in de Kuijerpolder.

De Schottelinken waren immigranten in Nederhorst den Berg en waren afkomstig uit Rijssen in Overijssel. Waarschijnlijk waren de omstandigheden in die regio in die tijd niet al te veelbelovend en kwam men, zoals velen, naar het westen om zijn geluk te beproeven. Jan kwam samen met zijn broer Gerrit Schottelink en beiden vestigden zich hier. Met Maria ten Hove zou Jan voor een groot en belangrijk nageslacht gaan zorgen, dat Nederhorst den Berg zo ongeveer gemaakt heeft. Veel individuele leden zouden een belangrijke positie gaan innemen en strategische huwelijken gaan sluiten, waarbij een intensieve vermenging plaatsvond met andere vooraanstaande families in Nederhorst den Berg.

Jan Schottelink moet een indrukwekkend persoon geweest zijn, want hij werd al heel spoedig na zijn komst hier (ca 1750) een centrale figuur in Nederhorst. Hij was gedurende zijn gehele verdere leven regerend schepen van Nederhorst, wat betekent dat hij een zeer leidinggevende positie innam in het dorp. Ook in het kerkelijk leven was hij een vooraanstaand en actief man. Hij was kerkmeester en ouderling.

Toen Jan Schottelink op 19 januari 1782 werd begraven in de Willibrordkerk (graf nummer 38), werd er ten behoeve van de belastingen op verzoek van zijn derde vrouw, de weduwe Agatha Visbeek, een taxatie van zijn onroerende goederen gemaakt. Men kwam tot een taxatiebedrag van ca f 25.000,-, het huis werd op f 1300,- geschat.¹² Enkele jaren later werd een officiële inventaris van zijn bezittingen opgemaakt om de erfenis te kunnen regelen. Dat gebeurde voor schout en schepenen. Daaronder behoorde ook

het woonhuis Voorstraat 11, waarvan het voorste deel door de weduwe zelf werd bewoond en het achterste gedeelte verhuurd werd aan de weduwe Ten Brink. Ten zuiden stond, zoals we al weten, het gerechtshuis, waar op dat moment Paulus de Vries als gerechtsdienaar de scepter zwaaide. Achter het huis was een grote tuin met een speelhuis.¹³

Deze inventarisatie is interessant, omdat wij een beeld krijgen van de wijze van leven, de bezittingen en de bronnen van inkomsten van het gezin Schottelink. Hij bezat behalve het huis aan de Voorstraat, waarin zij woonden, het huis ernaast (nu nummer 13), verder een grote boerderij in de Kuijerpolder, waarin zijn neef Rijk Schipper (getrouwd met Johanna Schottelink, de enige dochter van zijn broer Gerrit) de scepter zwaaide en een boerenhuis met erf aan het einde van de Torenweg langs de Vecht, waarvan het voorste deel gehuurd werd door Gijsbert Zeldenrijk en het achterste deel door Gijsbert van der Meer. Voorts bezat hij een klein huisje, dat gerestaureerd en wel staat achter de voormalige bakkerij/boerderij aan de Hinderdam (nummer 15). Het was gehuurd door Anthonie Gortner. Het landbezit van Jan Schottelink, een belangrijk statussymbool in alle tijden, was aan het einde van zijn leven enorm. In de Hornpolder, de Blijkpolder en de Meeruiterdijksepolder, maar vooral in de Kuijerpolder en in de Spiegelpolder, overal had hij bezittingen, in totaal ruwweg 50-55 ha. Dat bestond uit weiland, veenland en enkele houtbosjes.¹⁴ En dat land werd allemaal verhuurd aan tal van personen. Het inkomen van de familie kwam dus uit de huren van boerderijen en land en uit de veenderijen.

Jan Schottelink kreeg acht kinderen, waarvan zijn tweede zoon Jacob het huis na zijn vaders dood in 1782 erfde. **Jacob Schottelink** klom spoedig op tot de functie van "*secretaris dezer Heerlijkheid*". Nederhorst was immers een Heerlijkheid, een kleine zelfstandige bestuurs eenheid waarover de Heer van Nederhorst vanuit het kasteel het bewind voerde. Aan het handschrift te zien, grote letters met veel krullen, was Jacob bijzonder vereerd met zijn functie en niet weinig trots van aard. Jacob bekleedde deze functie van 1788 tot zijn dood. Op 28-7-1825 overleed hij. Hij bewoonde het huis zijn gehele leven (60 jaar).

Jacob Schottelink heeft in zijn persoonlijke leven ook tegenslagen gekend. Hij trouwde op 1-9-1783 met Ida Dros uit Nigtevecht. Drie maanden later echter, op 13-12 van datzelfde jaar, werd zij begraven. Het duurde enige tijd voor hij opnieuw in het huwelijk trad en dat gebeurde 17-9-1786 in Nederhorst den Berg met Antonia Noijell, ook uit Nigtevecht. Zij was de weduwe van Gerrit Schultz, een broer van de dokter Matthias Schultz.

Antonia stierf een jaar vóór haar man in 1824 en werd in het familiegraf 38 in de kerk begraven, waarin ook zijn vader en moeder waren begraven. Zij kreeg zeven kinderen, waarvan er twee heel jong stierven, twee zonen en drie dochters bereikten de volwassenheid.

Na de dood van Jacob Schottelink werd, om de erfenis te kunnen verdelen, een inventaris van de bezittingen opgemaakt (27-8-1825). Deze boedelinventaris bedroeg 33 klein geschreven pagina's. De notaris had vier hele dagen nodig om de inventaris op te maken.¹⁵ De inventaris is om drie redenen belangwekkend. Ten eerste krijgen wij een inzicht in de structuur van het huis, doordat alle aanwezige voorwerpen per vertrek werden genoteerd. Men wandelde door het huis en schreef alles op wat men tegenkwam. Ten tweede geeft het ons een beeld van de welstand waarin de familie leefde omdat alle voorwerpen op hun waarde werden getaxeerd en we krijgen zo ook een idee over de wijze waarop zij hun huis inrichtten. Ten derde beschrijven de aangetroffen papieren de inkomstenbronnen van Jacob Schottelink en zo weten wij dus ook iets van zijn rol in het dorpsleven.

Indeling en inrichting van het huis in 1825

Men kwam het huis binnen via een gang. De voordeur lag nog aan de weg. Op de begane grond was er een zijkamer, die met twee schuiframen op de straat en de Reevaart uitkeek. Die kamer lag dus naast de gang. Er was een keuken, die in het voorhuis gelegen was en later is afgebroken.

Waarschijnlijk lag deze achter de zijkamer. Er wordt verder gesproken van een binnenkamer die met twee schuiframen uitkeek op de *gemeene* gang, dat was de gang tussen dit huis en het naast gelegen nr. 13. Die gang is er nog. Aan de achterkant lag een binnenvertrek, dat met een schuifraam uitkeek op de tuin. Boven was er een voorkamer met twee schuiframen uitkijkend op straat en Reevaart en een klein voorkamertje met uitzicht op de Reevaart via één schuifraam. Een achterbovenkamer met een draairaam zag uit op de *gemeene* gang. Verder waren er nog een boven- en een beneden zolder waarop een apart kamertje was afgeschoten. Er is ook sprake van een kantoor, waarvan de locatie niet precies vaststaat en een stal.

Binnenkomend in de gang zag men een glazen kloklantaarn hangen en aan de wand hing een weerglas van "Perrony en grosse" te Amsterdam (tezamen f 8,-). (Men moet bij dit alles bedenken dat het geld toen zeker wel 50x meer waard was dan heden). Op de vloer lag een loper. De zijkamer beneden was kennelijk het belangrijkste woonvertrek, waarin men

ook gasten ontving. Er stonden, zoals toen gebruikelijk was in vooraanstaande huizen, veel stoelen. Hier waren het twaalf mahoniehouten stoelen met zwarte zittingen. Er hingen vier schilderijen, tezamen getaxeerd op f.20,- en er lag een smyrna vloertapijt, dat f 80,- waard was. Er hing hier een grote spiegel met een vergulde lijst (in bijna elk vertrek was een spiegel te vinden), ter waarde van f 30,-. Er stond een secretaireorgel (f 100,-) en een mahoniehouten tafel met een vergulde voet (f 20,-).

In het binnenvertrek stond eenvoudiger meubilair, zes gladhouten stoelen en een dito tafel en ook weer een spiegel met een vergulde lijst. Er was ook een bed te vinden met een peluw en twee kussens (f 50,-) en 4 stromatrasen (f 30,-). Daar werd kennelijk ook geslapen. Beddengoed was in die tijd relatief erg duur. Het binnenvertrek aan de achterzijde werd gedomineerd door serviesgoed; soepterrine, chocoladeketel, een *mostaardpot*, acht komvoren met koperen bakken (f 8,-), vier aardbeitesten, een botervlootje, kandelaars en blakers, een schel, een zoutschaaltje, allerlei spullen samen op f 25,- getaxeerd. Het zou de eetkamer geweest kunnen zijn.

De voorkamer op de bovenverdieping was ook een belangrijke kamer. Op de grond lag een gevlamd vloerkleed en er stond een mahonie kabinet (f.30,-) waarop zeven porseleinen kommen. Tien stoelen met zwarte trijpen zittingen (f 20,-). Hier stond een *witwerkers* (blankhouten, bijvoorbeeld vurenhouten) ledikant, met een *Hilversums* onderkleed en een paardenharen matras. Er was natuurlijk een lampetkan met een kom (f 1,-). Misschien sliepen hier kinderen, want er stond serviesgoed, waar onder ook een zwart kinderserviesje. Er kwam nogal veel zwart voor in huis. Niet alles kan hier uiteraard genoemd worden. Het leukste wat in het kleine voorkamertje naast de voorkamer boven te vinden was, was een zogenaamd likeurkeldertje met zes flessen (*vlesschen*). In de achterkamer boven werd ook weer geslapen. Er stond een bed met stromatrasen, een peluw, beddengoed en kussens, een lampetkan met kom en ook een mahoniehouten toiletje met een tinnen waterpot.

Op de bovenzolder vond men allerlei keukeninventaris: een geelkoperen visketel, twee roodkoperen visketels, die per stuk op f 20,- werden gewaardeerd. Een roodkoperen doofpot (f 14,-) en een dito hazenpan (f 10,-), geelkoperen kookpannen en 16 tinnen schotels (f 6,-). De benedenzolder bevatte vooral weinig gebruikte spullen, zoals kisten, koffers, droogstokken, een arren- en een schuiflede en een strijkbak met vier koperen strijkijzers.

In de keuken, die beneden in het voorhuis was, achter de belangrijkste kamer werd ook geslapen, vermoedelijk in een bedstede, er stond namelijk

geen ledikant. Er waren twee tinnen kamerpotten, een kammenschotel en een scheerbekken en wat serviesspullen. Hier moet ook een schoorsteen geweest zijn, want er is sprake van een schoorsteenval. Er stonden echter ook koperen braadpannen en een visschotel (f 60,-), een visketel, een doofpot, een lepelrek, een klontjeskraker, een suikerrasp en 20 platte borden. Dus ook de keukenactiviteiten vonden hier kennelijk plaats. In het huis was ook een kelder, waarin onder andere aarden potten en een eierrek stonden.

In de stal stond een wagen met een linnen kap (f 150,-), een *kapchaise* (f.120,-) en een *Hollandse chaise* (f 40,-), wagentuig, paardentuig en bidden en een partij hooi, deels in de hooiberg (f 350,-). Achter het huis lag het weiland van Schottelink, waarin twaalf koeien liepen (f 750,-), één zwart kortstaart merriepaard, drie schapen met vijf lammeren (f 40,-) en een vischuit (f 20,-). Vermoedelijk ving men zelf vis en at dat ook vaak, gezien het vele visserviesgoed.

Een apart hoofdstuk werd gewijd aan de nagelaten kleding en aan het bezit van zilver en juwelen. Er was doorgaans heel veel kleding en linnengoed, omdat het wassen daarvan erg aan het seizoen gebonden was. Drogen en bleken was vooral in voorjaar en zomer goed mogelijk en men had dus immer een voorraad linnengoed. Jacob Schottelink liet 34 manshemden, 12 overhemden, 24 onderbroeken, 17 borstrokken, 25 dassen, 16 lakense broeken en verder slaapmutsen en boordmouwen en laarzen en hoeden na, tezamen waard f 260,-.

Onder de gouden en zilveren voorwerpen en juwelen vallen enkele bijzonderheden op. Er waren enkele gouden horloges, één van frans, één van engels maaxsel en een gouden horloge ketting, "*die 987 wigpjes woog, ad f.1,30 't wigje*". Er waren diverse diamanten ringen en oorringen, veel zilveren lepels, waarvan het gewicht aangeduid werd in "*looden, ad 0,75 cent 't lood*". Soeplepels, suikerlepels, theelepels, theezeefjes, *baarslepels* (voor vis?) met houten stelen, tafelmessen met zilveren en *perle d'amouren* hechten, etcetera tezamen geschat op ca f 750,-.

Uit de talloze paperassen in het kantoor, waarin verder alleen een lessenaar, een stoeltje en een ijzeren veldkist stond, kunnen wij opmaken dat Jacob gedurende zijn leven zeer veel land, weiland en water (veenland) had en kocht en dat uitvoerig en soms in duplo administreerde. Hij was een belangrijke veenbaas. Toen hij stierf bezat hij minstens 33 ha land en ruim 30 akkers veenland. Hij werkte samen met de Ankeveense veenders van Blarcom, Nicolaas van Laan en Jan Koster. Het is duidelijk dat zijn

inkomsten voornamelijk daaruit voortkwamen. Schottelink bezat ook een houtskoolbranderij, gelegen aan “de levendige kant” van de Vecht en een veenderij. Bij de houtskoolbranderij lag voor f 150,- aan takkenbossen, stonden 33 koperen doofpotten, (f 1000,- waard) en een partij houtskool ter waarde van f 400,-. Op de veenderij lag turf voor f 1500,- en een turfbok à f.225,-, een aak en een vletbok. De houtskoolbranderij zal ook een belangrijke inkomstenbron geweest zijn. Er was in die tijd grote behoefte aan houtskool om de vuren aan te steken en de vuurpotten warm te houden. Verder gaf hij ook tal van geldleningen uit (een totale waarde van dik f.70.000,-) waarover uiteraard rente (4½-5%) werd verkregen.

Mitsgaders

VEENLANDEN, AKKERS EN WATER.

Alles staande en gelegen zoo als hier onder nader staat omschreven.

N°. 1.

Een Kapitaal en Modern Betimmerd HUIS, STALLINGE, KOETSHUIS, HOOIBERG, TUIN en ERVE, staande en gelegen in het Doorp Nederhorst den Berg, op de Hoofstraat / strekkende boez uit de Vecht / tot aan het Land van Weylen den Heer J. Schottelink, beïend ten Westen W. van Holst, en ten Oosten voornoemden Weylen Heer J. Schottelink.

N°. 2.

Een Kapitaal en Welboezimmerd HUIS en ERVE, staande en gelegen in het Doorp Nederhorst den Berg, op de Hoofstraat / strekkende uit de Ghibiet de Vecht / tot aan den Linn van N°. 1, beïendende ten Westen het vorige Perceel / en ten Oosten den Heer Heymenks.

N°. 3.

Een Vecht en Steek GEBOUW, geappropriëerd tot een HOUTSKOOLEN-BRANDERY, benevens SCHUUR, ruim aamer / en ERVE, staande en gelegen aan de Ghibiet de Vecht / in den Spiegelholder / onder den Gerechte van Heberhorst den Berg.

N°. 4.

Drie Kampen Extra Best Meltoegemaakt WEI- en HOOLAND, groot ruim 2 Bunder 55 Roeden uitwaards / gelegen in den Spiegelholder / onder de Gerechte van Heberhorst den Berg / strekkende Oostwaards uit de Vecht en de hertboden onder N°. 3 vermeldde Houtskoolen Branderij op / tot aan de Perceelen Vreeland / onder N°. 13, 14, 15 en 16 vermeld / beïend ten Oosten in Linnen de Heeren F. van en J. Schottelink, Combe hieronder begrepen en beïend het

Afb.5. Deel van het affiche van de verkoping van Voorstraat 11 en 13 in 1826. (SAGV, Hilversum).

Zijn huizen werden na zijn dood in openbare verkoop gedaan. Er verschenen twee grote aanplakbiljetten (50 x 150 cm elk) waarop werd aangekondigd dat “*Op Zaterdag 15 April A^o 1826, des morgens ten 10 uren, ten huize van J. van Dijk, Kastelein in de Herberg aan de Brug te Overmeer, gemeente Nederhorst den Berg de Willige Verkoopinge*” zal plaatsvinden van de erfenis van Jacob Schottelink. Nummer 1 is “*Een Kapitaal en Modern Betimmerd Huis, Stalling, Koetshuis, Hooiberg, Tuin en Erve*” (afb. 5) en de situatie naast Willem van Holst, toen gerechtsdienaar, wijst erop dat dit het pand is wat ons nu bezighoudt. No. 2 ligt ernaast, het huidige pand Voorstraat 13, en wordt ook een “*Kapitaal en Weldoortimmerd Huis*” genoemd. Men zag beide huizen dus als indrukwekkend, maar nummer 1 was bovendien **modern** betimmerd. Beide huizen werden gekocht door **Matthias Schultz**. Het huis nr. 1 werd eerst opgehouden¹⁶ en blijkt een paar dagen later, op 29 april, gekocht te zijn door voor f 6000,-.¹⁷ Die paar dagen waren vermoedelijk nodig voor overleg met de toekomstige bewoners. De houtskoolbranderij ging voor f 2025,- van de hand. Huis nr. 2, het huidige Voorstraat 13 werd gekocht voor f.1800,-.

Dokter Schultz en de volgende geneesheren

De familie Schultz was afkomstig van Terschelling en Texel en was ca 1824 in Nederhorst den Berg gearriveerd. Matthias trouwde op 5 juni 1825 in Nederhorst den Berg op 28-jarige leeftijd met een dochter van Jan Schottelink, Antoinetta Jacoba. Zij kregen drie kinderen in Nederhorst, twee dochters en één zoon. Zoon Pieter Jacob zou later in zijn vaders voetstappen treden en geneesheer worden. In 1826 blijken Matthias en zijn vrouw huis nr. 2, dat is Voorstraat 13, te hebben betrokken en in Voorstraat 11 kwamen zijn ouders **Pieter Schultz** en **Grietje Bakker** te wonen.¹⁸ Op 9 december 1826 werd Matthias Schultz benoemd tot arts en vroedmeester te Nederhorst den Berg.¹⁹ Hij volgde de vroedvrouw Margritta Mettina Claus op, die in juni van dat jaar was vertrokken. Hoewel hij in 1832 zijn praktijk dreigde te moeten stoppen vanwege een “*te verwachten ongelukkige ziekte*”²⁰, bleef hij arts tot 1848, toen hij op 51-jarige leeftijd stierf. Voorstraat 13 werd het doktershuis.

In Voorstraat 11, waarover het hier gaat, woonden dus de ouders van Matthias, tot zijn vader stierf in juli 1838. Pieter Schultz was ook geneesheer en is hier wellicht ook nog actief geweest. Na diens dood ging het huis in andere handen over en moest het uiterlijk vóór 1 december van dat jaar

onverhuurd opgeleverd worden. Het werd gekocht door **Johannes Gijsbertus Wuestenenk** uit Maarssen voor f 4500,-.²¹ Hij was azijnmaker. Geboortig uit 's-Gravenhage, was hij hier gekomen met zijn vrouw en drie kinderen. Zijn vrouw was afkomstig uit Indonesië, waar zij geboren was en gehuwd was geweest. Twee van haar kinderen waren uit haar eerste huwelijk, respectievelijk in Magelang en Lebak geboren. Het derde kind was in Maarssen geboren, waar zij voorheen woonden. Wuestenenk heeft het huis maar zeer kort in zijn bezit gehad, want in 1840 vond al weer de volgende verkoop plaats.

Hendrikus Wiggers, stad en landelijk geneesheer, heel- en vroedmeester te Zalk kocht het voor weer f 4500,-²² en voor korte tijd vestigde hij zich bij dr. Schultz in huis. Hij had plannen om het huis af te breken en door nieuwbouw te vervangen.²⁰ Hij zou de artsenplaats van dr. Schultz overnemen, maar deze bleef, ondanks een problematische gezondheid, zelf nog actief, want in oktober 1840 vertrok dr. Wiggers weer naar Hilversum, waar hij vervolgens zijn artsenberoep uitoefende aan de 's-Gravelandseweg, op "Molen en Bouwzicht". In 1843 stond Voorstraat 11 opnieuw te koop.

Een onheil geschied?

Het huis werd nu gekocht door een Berger, de schilder **Joost van Hilten**²³, nazaat uit een ook weer vooraanstaande schildersfamilie. Vader en grootvader hadden veel in de melk te brokkelen. Van Hilten betaalde slechts f 600,-, maar het betrof dan ook maar de helft van het huis. Het voorste gedeelte was uitgesloopt. Daar stond de "*nu uitgesloopte keuken*". Wat er gebeurd was vertelt de geschiedenis niet precies, maar er gaat een gerucht dat er brand geweest zou zijn, zoals ook al omstreeks 1657.

Joost van Hilten heeft het in elk geval niet gekocht om er zelf in te gaan wonen, hij woonde namelijk enkele huizen verderop, naast "Voortdijk", dat toen het logement van Gerrit Bak was. Het is heel goed mogelijk dat hij er brood in zag om het gedeeltelijk geruïneerde huis op te (laten) knappen en eraan te winnen. Dat is duidelijk niet gelukt, want op 10 november 1846 vond er een openbare verkoping plaats.²⁴ Van Hilten woonde toen inmiddels in Amsterdam en lijkt failliet te zijn. Er is een hypothecaire schuldbekentenis geregistreerd in 1845 ten laste van Joost van Hilten van f 1600,-, een schuld bij De Heer Jan Braet van Ueberfeldt, kunstschilder in Amsterdam. Hij was inmiddels in gebreke gesteld en door de deurwaarder Bastiaan Tarret, vervolgd. Zijn eigendommen werden openbaar geveild. Uit

de beschrijving van het eigendom maken wij op dat hij het huis had ingericht als een *schildersaffaire*, hoewel hij in 1844 te boek stond als hoepelbuiger.²⁵ Het huis had nu een voortuintje aan de straat en een moestuin achter het huis. Hij verhuurde het aan Pieter van Hilten. De familierelatie is niet duidelijk, hij was geen zoon van Joost. Deze Pieter moest het pand verlaten vóór 1 november 1846 en mocht aangebrachte schutten, latten en rekken op zolder en in de kelder zonder schade te veroorzaken weer wegbreken en meenemen als zijn eigendom.

De gang, gelegen tussen dit huis en het huis van dokter Schultz, door de jaren heen een bron van overleg, zal nu voortaan gemeenschappelijk eigendom zijn en ieder mag dus deze gang gebruiken, zowel te voet als met paard en rijtuig. De gang werd afgesloten met een poort, die door beiden moest worden onderhouden. Voorschrift was dat de poort in de maanden oktober tot en met maart 's avonds om zes uur gesloten zou worden en in de rest van het jaar 's avonds om tien uur.

Op 16 september 1846 werd de veenbaas **Klaas Snel**, getrouwd met Ida Heijink, de volgende eigenaar voor f 1600,-. Aanvankelijk was hij turfschipper, later noemde hij zich ook koopman, hij zal dus zijn inkomen vooral verdiend hebben in de turfhandel. Zij woonden in het huis samen met zijn schoonmoeder Eva Aleida Heijink en een nicht Margaretha Snel. In 1870 stierf Klaas Snel. Hij had geen kinderen, zijn vrouw was zijn enige erfgenaam, maar in zijn testament²⁶ stelde hij als voorwaarde dat binnen 6 maanden na haar dood zijn negen broers, vijf nichten en drie neven elk vrij van belastingen f 200,- tot f 400,- zouden ontvangen. Twee zonen van zijn broer Lammert zouden zelfs elk f 1000,- krijgen.

Ida Heijink bleef in het huis wonen, maar verkocht het op 23 maart 1877 voor f 2600,-. Zij bedong echter er levenslang het vruchtgebruik van te mogen genieten, zonder enige kosten.²⁷ De kostprijs behoefde dan pas betaald te worden nadat zij was overleden, maar dan in één termijn. Zij heeft er lang in gewoond. Zij stierf in dit huis op 84-jarige leeftijd op 8 januari 1882. Op 13 april werd de koopsom betaald.

De nieuwe eigenaren waren **Antje en Dina Pos**, twee ongetrouwde zusters van respectievelijk 59 en 53 jaar. Hun grootvader, Elbert (Egbert) Pos, was in 1785 uit Nieuw-Loosdrecht naar Nederhorst den Berg gekomen. Hij was rietdekker en ging wonen aan de Hinderdam in het huidige pand nr. 17 en 19. Hij was daar ook tolontvanger. Dit huis is tot 1920 in het bezit van de familie Pos gebleven.

Deze Elbert was gehuwd met Dina Swart, de dochter van de korenmolenaar op het dorp, Dirk Swart. In het dorp werd hij "Mons" Swart genoemd. In de kerkgemeenschap speelde hij een vooraanstaande rol als oudste ouderling. Hun zoon Arie groeide, met nog zeven broers en zusters, op aan de Hinderdam. Arie werd ook rietdekker en vond aan de Hinderdam zijn vrouw Henderika, dochter van de visser en koopman Hendrik de Jongh aan de Hinderdam. Hij woonde op de hoek bij de toenmalige pont in het oude vissershuis²⁸, het huidige nr. 14 en was daar ook pontbeheerder.

Arie en Henderika waren dus de ouders van de beide hierboven genoemde zusters Antje en Dina. Arie was waarschijnlijk niet onbemiddeld. Hij heeft op zeker moment de Hinderdam verlaten en is met Henderika naar het dorp getrokken. Zij vestigden zich op de Achterbuurt, zoals de Kerkstraat toen heette en woonden daar op de plek van het huidige nr. 20. Van de vijf kinderen die zij kregen bleven er drie in leven, de beide zusters Antje en Dina en zoon Hendrik. Het rietdekkersbedrijf bleef in stand, want deze zoon Hendrik werd, evenals kleinzoon Arie Hendrik, ook weer rietdekker. Antje en Dina Pos zijn respectievelijk 95 en 67 jaar geworden en beide zijn in Nederhorst den Berg aan de Voorstraat gestorven. Zij hadden het huis na de dood van Ida Heijink dus betrokken. Het graf van vader en moeder Arie en Henderika en van de dochters Dina en Antje is nog te zien op de oude begraafplaats op de berg in Nederhorst (afb. 6).

De afhandeling van de nalatenschappen van Antje, Dina en Hendrik was zeer ingewikkeld. Na hun dood werd in 1915 de nalatenschap van broer Hendrik (overleden in 1907) en van Antje (zij stierf in 1913) en Dina (overleden in 1891) geregeld door de *kinderen* van de oudste zoon van broer Hendrik, Arie Hendrik, die zelf in 1914 ook reeds overleden was.²⁹ Er lag al een testament van Dina uit 1890, waarin zij de helft van het huis vermaakt had aan haar neef Arie Hendrik. De weduwe van Arie Hendrik, Maria de Graaf, en hun zes kinderen hadden er nu rechten op. De nalatenschap was zeer uitgebreid. Er waren 8 huizen te verdelen, tezamen geschat op f 45.000,-, ruim 130 ha akker, water en weidegrond, in de Spiegelpolder en onder Weesperkarspel en een groot bedrag aan effecten. Er resteerde een zuiver saldo van bijna f 91.000,-. Van deze zes kinderen is de oudste zoon **Hendrik Pos**, die door oudere Bergers nog gekend is als de gemeenteontvanger van het dorp, tenslotte eigenaar van het huis geworden.³⁰

De moderne tijd

Hendrik Pos, die dus in 1915 eigenaar van het huis werd, is op 16-1-1957 kinderloos overleden. Zijn weduwe, Cornelia Adolfina Kofoed was zijn enige erfgename. Zij verkocht het huis in 1959 aan de piloot Leendert van Rijswijk. Het huis ging voor f 24.000,-.³¹

Afb.6. Grafsteen van de familie Arie Pos op het kerkhof bij de Willibrordkerk.

Nadat het huis in 1963 gekocht werd door Ir. Hans George Leonhardt, kwam het in 1971 in bezit van Prof. Dr. Ir. Hendrikus Spekrijse, die er tot heden woonachtig is.

Na eeuwen een pand van aanzien geweest te zijn, gelegen naast het gerechtshuis, bewoond door aanzienlijke bestuurders van Nederhorst, is Voorstraat 11 gelukkig op de lijst van Monumentenzorg bijgeschreven en is er alle moeite aan gedaan om het in goede staat te brengen en te houden.

Met dank aan Jan Baar voor enkele aanvullende gegevens betreffende dr. Schultz.

Bronnen:

- ¹ ORA Ned. den Berg 3350:163 (27-7-1657). SAGV, Hilversum.
- ² ORA Ned. den Berg 3361:192 (18-10-1655). SAGV, Hilversum.
- ³ ORA Ned. den Berg 3350:100 (1-5-1652). SAGV, Hilversum.
- ⁴ ORA Ned. den Berg 3350:162 (27-7-1657). SAGV, Hilversum.
- ⁵ ORA Ned. den Berg 3351: 313 (26-3-1694). SAGV, Hilversum.
- ⁶ Els N.G. van Damme. De zetel van het dorpsbestuur van Nederhorst den Berg sinds 1700. Werinon, 43, p.4-18, 2001.
- ⁷ ORA Ned. den Berg 3352: 285 (20-5-1720). SAGV, Hilversum.
- ⁸ ORA Ned. den Berg 3363: 335, (2-12-1751). SAGV, Hilversum.
- ⁹ Els N.G. van Damme. Dominee Pieter Poeraat, predikant in Nederhorst den Berg van 1711-1730. Werinon 37, p. 6-26, 2000.
- ¹⁰ Notaris Meeuws de Leeuw, Utrecht (18-12-1751). 34-4 U 183a013:14. HUA Utrecht.
- ¹¹ Notaris Willem van Lingen, Nigtevecht (2-7-1755). 34-1: 1873. HUA, Utrecht.
- ¹² ORA Ned. den Berg 3358: 340 (23-10-1782). SAGV, Hilversum.
- ¹³ ORA Ned. den Berg 3358: 70 (15-8-1775). SAGV, Hilversum.
- ¹⁴ ORA Ned. den Berg 3358: 449-471 (27-11-1788). SAGV, Hilversum.
- ¹⁵ Notaris C. Decker, Weesp. 185: 5368, no 96. (27-8-1825). RANH, Haarlem.
- ¹⁶ Notaris C. Decker, Weesp. 185: 5369, no 33. (14-4-1826). RANH, Haarlem.
- ¹⁷ Notaris C. Decker, Weesp. 185: 5369, no 44. (26-4-1826). RANH, Haarlem.
- ¹⁸ Dorps- en Gemeentebestuur Ned. den Berg 231. SAGV, Hilversum.
- ¹⁹ Dorps- en Gemeentebestuur Ned. den Berg 203. 4-1-1827. SAGV, Hilversum.
- ²⁰ Dorps- en Gemeentebestuur Ned. den Berg 1832, 1841, 1843. SAGV, Hilversum.
- ²¹ Notaris Johannes Sanderson, Loenen (2-11-1838). 34-1: 1016. HUA, Utrecht.
- ²² Notaris Cornelis Maurits van Eelde, Vreeland (30-1-1840). 34-2: 2389. HUA, Utrecht.
- ²³ Notaris Albertus Perk, Hilversum (10-5-1843) SAGV, Hilversum.
- ²⁴ Notaris Johannes Gerardus Pouw, Amsterdam. GA, Amsterdam.
- ²⁵ Dorps- en gemeentebestuur Ned. den Berg 215. SAGV, Hilversum.
- ²⁶ Notaris Ernst van Beusekom, Loenen. 34-1:1049 (16-4-1867). HUA, Utrecht.
- ²⁷ Notaris P.C. Lasonder, 's-Graveland. (23-2-1877).
- ²⁸ Els N.G. van Damme. Het oude vissershuis aan de Hinderdam. Werinon 4, p.94-97,1993.
- ²⁹ Notaris Ph.A. van Olst, Amsterdam. (12-11-1915). GA, Amsterdam.
- ³⁰ Notaris G.H.A. Snel, Weesp. (30-12-1915). RANH, Haarlem.
- ³¹ Notaris H.J.M. van der Wedden, Loenen. (14-8-1959). HUA, Utrecht.

CD-ROM

Door de Historische Kring Nederhorst den Berg is in samenwerking met de Historische Kring Ankeveen 's-Graveland Kortenhoef "In de Gloriosa" en het Streekarchief voor Gooi en Vechtstreek een DTB cd-rom gemaakt met daarop de klappers van de doop, trouw- en begrafenis boeken (DTB's) het oud rechtelijk archief (ORA) en akten van indemniteit.

De cd-rom is op bestelling verkrijgbaar voor € 7,— excl. verzendkosten.

<p>Ankeveen Akten van Indemniteit periode 1703-1804 Herv. Dopen 1643 – 1811 Herv. Begraven 1758 – 1788 Herv. Begraven 1700 – 1812 Herv. Begraven 1701 – 1828</p> <p><i>Blaricum</i> Akten Indemniteit periode 1743 – 1811 Roms Katholiek Overlijden (imp – begraven + recht van successie periode 1695 – 1805</p> <p>'s – Graveland Akten Indemniteit periode 1730 – 1811 Herv. Dopen 1658 – 1812 Herv. Begraven Kerk 1698 – 1829 Herv. Begraven Kerkhof 1731 – 1829 Impost begraven + successie + hervormd begraven periode 1731 – 1811</p> <p>Hilversum Akten Indemniteit periode 1766 – 1817 Doopinschrijvingen Katholieke Hilversummers in Laren periode 1704 – 1746 en Naarden periode 1672 – 1786 Scheppenrol Akten periode 1796 – 1802</p> <p><i>Kortenhoef</i> Akten Indemniteit periode 1694 – 1812 Herv. Dopen 1731 – 1811 Kath. Dopen 1809 – 1813 Herv. Begraven 1769 – 1811</p> <p>ORA (oud rechtelijk archief) Transporten hypotheke periode 1556 – 1772</p>	<p><i>Laren</i> Akten Indemniteit periode 1724 – 1811 Herv. Bergaven 1779 – 1808 RK. dopen 1704 – 1746 RK. Overlijden 1725 – 1811</p> <p>ORA Scheppenrol 1674 - 1811 Scheppenrol Blaricum 1796 – 1808 Transporten en hypotheke 1723 – 1731 Diverse Scheppenakten periode 1703 – 1811</p> <p><i>Loosdrecht</i> Akten van Indemniteit periode 1761 – 1783</p> <p><i>Nederhorst den Berg</i> Akten van Indemniteit periode 1729 – 1811 Herv. Dopen 1639 – 1811 Herv. Begraven 1685 – 1828</p> <p>ORA Notaris Joh. Graskaas 1664 – 1710 Transporten en hypotheke periode 1757 – 1802 Scheppenakten periode 1624 - 1773</p>
--	--

Systeemvereisten zijn:

PC 486DX of hoger, 8MB Ram (16 MB aanbevolen) Windows 95 of hoger, SVGA-kaart, cd-romspeler, muis.

Verder dient u in het bezit te zijn van een van de hier volgende tekstverwerkers.

Microsoft 97 (of hoger) of Corel Word Perfect 6 (of hoger) van de volgende spreadsheet programma's

Microsoft Exel 97 (of hoger) of Quatro Pro 6 (of hoger).

Overzicht van archieven en klappers betreffende Nederhorst den BergStreekarchief voor Gooi & Vechtstreek,

Oude Enghweg 23, Hilversum, Postbus 9900, 1201GM tel. 035-6292646

Openingstijden: maandag 9.00 – 13.00 uur, dinsdag t/m vrijdag 9.00 – 17.00 uur.

